

producit extra se, *Neg.* Quantum ad ea quae sunt in sua essentia, *Conc.* et *Neg. cons.*

Explico. Quando affirmamus, voluntatem se habere ad opposita, hoc intelligendum est de iis, quae sunt ad finem, quia voluntas habet liberum arbitrium, ideoque potest eligere unum prae alio; minime vero hoc intelligi potest de ipso fine, quia circa finem non datur electio neque liberum arbitrium, cum finis appetatur necessario. Immo ipsa electio relate ad ea quae sunt ad finem, non posset explicari in voluntate, nisi anteverteret necessaria appetitio finis seu beatitudinis, quia omnis motus debet incipere ab aliquo immobili. Proportionaliter hoc dici potest de Deo, qui necessario amat seipsum, quia eius bonitas est volitum primum suae voluntatis, et ideo significatur per modum causae finalis, licet non distinguatur a voluntate secundum rem; libere autem amat creaturas, quae ordinantur ad ipsum tamquam ad finem, et consequenter constituunt volitum secundarium circa quod cadere potest electio. Haec autem electio non efficit, ut Deus dici possit causa contingens, cum actus divinae voluntatis sit immobilis et invariabilis; sed ut dicatur causa libera, cum non operetur necessitate naturae, sed ex arbitratu suae voluntatis.

Oppon. 6.^o Actus voluntatis est tendere in finem, qui est eius obiectum. Atqui Deo non competit tendere in finem, cum sit finis omnium. Ergo in Deo non est voluntas.

Resp. *Dist. mai.* Actus voluntatis est tendere in finem, si distat a fine, *Conc.* Si iam est in possessione finis, *Neg.* *Conc. min.* et *Neg. cons.* Siquidem, uti monet S. Thomas, « tendere in finem accidit voluntati secundum quod est distans a fine; sed operationem habere circa finem, hoc est voluntati essentiale; et haec praecipue Deo convenit, qui se amat et in se delectatur » (1).

Oppon. 7.^o Voluntas, iuxta Philosophum (*De Anima*, lib. III, text. 50), est in ratione. Atqui ratio designat obumbratam cognitionem, quia oritur in umbra intelligentiae. Ergo in Deo minime admitti potest voluntas.

Resp. *Dist. mai.* Voluntas est in ratione, si nomine rationis designatur generatim intellectus, *Conc.* Si nomine rationis denotatur intellectus discursivus, *Subdist.* Voluntas quaelibet est in ratione, *Neg.* Voluntas humana est in ratione, *Conc.* *Contradist. min.* et *Neg. cons.*

Explico. Licet data solutio difficultatis facile percipi possit; nihilominus non erit abs re huc transferre ipsa verba S. Thomae quibus datam solutionem eleganter illustrat. En quomodo rem sub oculis ponit Angelicus Doctor: « Secundum gradum cognitionis etiam est gradus virtutis appetitivae; quantum enim ratio superat sensum, tantum voluntas rationis superat appetitum sensus; et quanto intelle-

(1) 1 *Sent.* Dist. 45, a. 1 ad 2.

ctus divinus superat rationem nostram, tanto voluntas eius superat voluntatem nostram. Et hoc per rationem concludebatur, scilicet quod Deo non convenit voluntas ad modum voluntatis nostrae, et tamen sicut ratio nostra vocatur intellectus, et intellectus divinus vocatur ratio, ut patet in VII cap. *De div. Nomin.*, propter convenientiam immaterialitatis; ita et voluntas communi nomine utrobique dicitur » (1).

ARTICULUS II.

DE OBIECTO DIVINAE VOLUNTATIS.

QUAESTIO DETERMINATUR. Cum obiectum voluntatis sit bonum, id est id quod est conveniens appetenti seu volenti, et cum bonum tantumdem pateat, quantum extenditur ratio entis, quaeri potest, utrum divina voluntas, quae idem est ac Dei essentia, amet solummodo seipsam, vel etiam alia a se diversa; ideoque utrum obiectum divinae voluntatis sit solum divina essentia, vel etiam aliae res a Deo diversae. Ut huic quaestioni responderi possit, distinguendum est inter obiectum principale divinae voluntatis, et obiectum secundarium eiusdem. Sic in promptu erit et facili negotio elucescet, Deum amare solummodo seipsum ut obiectum principale, alia vero a se diversa non amare nisi ut obiecta secundaria.

Obiectum primum et secundarium voluntatis. Obiectum primum alicuius potentiae seu facultatis illud generatim dicitur, quod primo et per se attingitur ab illa virtute; et e contrario obiectum secundarium est illud quod attingitur non per se, sed ratione alterius. Iam vero cum bonum quod per se appetitur induat rationem finis seu causae finalis, et bonum quod amatur ratione alterius induat rationem eius quod est ad finem; exinde consequitur, obiectum primum voluntatis esse bonum, quod habet rationem finis; et ex adverso obiectum secundarium esse bonum, quod ordinatur ad aliud tamquam medium ad finem. Quare tendentia ad bonum quod habet rationem finis; immo ipsa possessio finis non excludit a voluntate sive appetitum sive amorem aliarum rerum, si ipsae ordinabiles sunt ad finem.

Voluntas confertur cum intellectu. Cum ratio boni sit in rebus et ratio veri sit in intellectu, obiectum primum relate ad intellectum et ad voluntatem in aliquo convenit et in aliquo differt. Siquidem convenit in eo quod tum pro intellectu tum pro voluntate illud dicitur obiectum primum, quod primo et per se, et non ratione alterius attingitur a virtute operativa: discrepat autem in hoc, quod obiectum primum intellectus constituitur in re, quae diversa est pro diversitate

(1) 1 *Sent.* loc. cit. ad 4.

intellectus, et ex adverso obiectum principale voluntatis realiter non constituitur in re quae diversa est pro diversitate voluntatis. Sic obiectum primum intellectus divini est ipsa Dei essentia, et obiectum primum intellectus nostri in praesenti statu est quidditas rei materialis universaliter apprehensa. Contra obiectum principale tum voluntatis divinae, tum voluntatis nostrae est finis ultimus seu beatitudo, quae in Dei possessione consistit; licet nos appetamus Deum sub ratione generica beatitudinis et non sub ratione determinata talis obiecti in quo revera sit nostra beatitudo, quia tendimus ad bonum prout est a nobis apprehensum.

Quomodo obiectum secundarium ordinatur ad finem a Deo, et a creatura. Licet tum Deus tum creatura rationalis velint quaedam bona, ut media ad finem, nempe ut ordinata ad aliud; nihilominus voluntas creata diversimode fertur ad haec obiecta secundaria, quam divina voluntas. Siquidem voluntas creata eligit media, ut per ea pervenire possit ad beatitudinem, quam minime possidet, sed possidere desiderat; sicut qui eligit medicinam amaram ad sanitatem consequendam; ideoque huiusmodi media induunt rationem boni utilis. Contra Deus non eligit haec voluta secundaria, ut per ipsa consequatur finem seu beatitudinem, cum beatitudo Dei sit ipsa eius bonitas, quam amat et in qua delectatur; sed ea vult ut ipsis bonitatem largiatur, et sic divitias bonitatis suae exterius manifestet. Creatura ergo iis, quae sunt media ad finem, utitur ad utilitatem suam; sed Deus utitur nobis ad bonitatem suam et utilitatem nostram. Sic Deus prout est ens, verum, bonum per essentiam, est causa omnis entitatis, veritatis, bonitatis rerum ab ipso conditarum, quae sunt entia, vera, bona per participationem, prout a Deo habent ut similitudinem deficientem et limitatam gerant divinarum perfectionum.

En quomodo Aquinas noster illuminate et sapienter explicat habitudinem divinae voluntatis ad suam essentiam et ad alia a Deo diversa. « Sicut Deus cognoscendo essentiam suam, cognoscit omnia, quae sunt ab eo, in quantum sunt similitudo quaedam veritatis eius; ita etiam volendo vel amando essentiam suam, vult omnia quae sunt ab eo, in quantum habent similitudinem bonitatis eius. Unde id quod est volitum primo ab eo, est bonitas sua tantum. Alia vero vult in ordine ad bonitatem suam: non autem hoc modo ut per ea aliquid bonitatis acquirat, sicut nos facimus circa alios bene operando, sed ita quod eis de bonitate sua aliquid largiatur: et ideo liberalitas est quasi proprium ipsius secundum Avicennam; quia ex operatione sua non intendit aliquod sibi commodum provenire, sed vult bonitatem suam in alios diffundere: et ideo Augustinus dicit quod ipse utitur nobis ad bonitatem suam et utilitatem nostram » (1).

(1) 1 Sent. Dist. 45, q. 1, a. 2, solut.

PROPOSITIO.

Deus vult seipsum ut finem seu ut principale volitum; et volendo se vult etiam alia a se ut ad finem seu ad seipsum ordinata, idest ut voluta secundaria (1).

Prob. 1.^a pars. Obiectum voluntatis est bonum intellectum. Iam vero id quod a Deo primo et per se intelligitur est divina essentia, uti probavimus. Ergo id quod primo et per se amatur a divina voluntate est Dei ipsius essentia. Et revera, ut argumentum confirmetur una et declaretur, volitum comparatur ad volentem ut movens ad motum, quia voluntas, quae est virtus appetitiva, movetur a suo obiecto. Porro Deus non potest moveri ad volendum ab aliquo a se diverso; compararetur enim ad illud ut potentia ad actum, quod repugnat. Ergo principale volitum divinae voluntatis et ratio cur cetera velit, est ipsa Dei essentia et bonitas.

Confir. 1.^o ex eo quod principale volitum est unicuique causa volendi; siquidem si quaerimus causam alicuius volitionis, non possumus eam assignare, nisi perveniamus ad ultimum finem, nempe ad principale volitum, quod appetitur propter seipsum et non ordinatur ad consequentem alterius boni. Atqui causa volendi pro divina voluntate non potest esse aliquid a Deo diversum, quia velle divinum est idem ac eius esse. Ergo principale volitum divinae voluntatis est ipsa Dei essentia, quae unice potest habere rationem ultimi finis, quia unice est summum bonum.

Confir. 2.^o ex eo quod quaelibet virtus proportionatur suo obiecto principali secundum aequalitatem, quia virtus rei secundum obiecta mensuratur. Sed divinae voluntati nihil ex aequo proportionatur praeter eius essentiam. Ergo essentia Dei est principale obiectum divinae voluntatis.

Prob. 2.^a pars. Quicumque vult finem ut principale volitum et amatum, vult etiam alia, quae sunt ad finem ratione finis. Iam vero Deus vult seipsum ut principale volitum. Ergo hoc ipso quod vult, se esse, vult etiam alia quae in ipsum sicut in finem ordinantur.

Confir. 1.^o ex eo quod quicumque amat aliquid propter seipsum ut principale volitum, consequenter vult omnia in quibus illud invenitur. Iam vero Deus amat suum esse secundum se et propter seipsum, cum esse Dei non possit ordinari ad aliud. Ergo Deus amando

(1) De hac re cf. S. THOM. 1 p. q. 19, a. 2; *Contra gent.* lib. I, cap. LXXIV et seq.; 1 Sent. Dist. 45, q. 1, a. 2.

se, vult etiam alia in quibus est aliqua participatio et similitudo suae essentiae et bonitatis.

Confir. 2.^o ex eo quod cum Deus amet suam bonitatem per seipsam et ut finem, hoc ipso vult ea quae ad perfectionem suae bonitatis conferunt. Porro divina bonitas non potest in se neque augeri neque multiplicari, sed solum multiplicabilis est secundum similitudinem, quae a multis participatur. Ergo Deus ex hoc quod suam essentiam et perfectionem amat, vult rerum a se diversarum multitudinem.

SOLVUNTUR DIFFICULTATES.

Oppon. 1.^o Volitum movet volentem. Atqui Deus non potest moveri ab aliqua re a se diversa. Ergo non potest velle aliquid, quod sit diversum a se.

Resp. Dist. mai. Volitum movet volentem, si est volitum principale et per modum finis, *Conc.* Si est volitum secundarium, et per modum eius quod est ad finem, *Neg. Conc. min. et Neg. cons.*

Explico. Illud quod proprie movet voluntatem ad aliquid appetendum vel amandum non est nisi volitum principale, quod habet rationem causae finalis, quia in iis, quae volumus propter finem, tota ratio volendi est finis. Et hoc, uti notat S. Thomas, maxime apparet in his quae volumus tantum propter finem. Siquidem qui vult sumere potionem amaram, nihil in ea vult nisi sanitatem; et hoc solum est quod movet eius voluntatem. Cum ergo Deus non velit alia a se, nisi propter finem, qui est sua bonitas, minime dici potest quod aliquid aliud diversum a sua bonitate moveat suam voluntatem, nisi bonitas sua. Unde sicut alia a se intelligit, intelligendo essentiam suam, ideoque ad intelligendum non movetur nisi ab essentia sua; ita alia a se vult, volendo bonitatem suam; ideoque ad volendum non movetur nisi a sua bonitate. Nodum sic paucis solvit S. Thomas: « Illud quod est volitum sicut finis, est movens voluntatem et perficiens eam: et sic nihil movet voluntatem divinam nisi Deus. Sed illud quod est ordinatum ad finem, est volitum ab eo sicut effectum a voluntate et motum ab ea; sicut patet in voluntate artificis, quae est principium operationum ordinarum in finem » (1).

Oppon. 2.^o Voluntas cui sufficit aliquod volitum, nihil quaerere potest extra ipsum. Atqui voluntati divinae sufficit sua bonitas. Ergo Deus non vult aliquid aliud a se.

Resp. Dist. mai. Voluntas cui sufficit aliquod bonum, nihil potest quaerere extra ipsum, quod ad ipsum non referatur, *Conc.*

(1) 1 *Sent.* Dist. 45, q. 1, a. 2 ad 2.

Nihil potest quaerere extra ipsum quod ad ipsum referatur, *Neg. Conc. min. et Neg. cons.*

Explico. Bonum seu volitum, quod sufficit voluntati, non potest esse nisi volitum principale, quod habet rationem finis ultimi seu beatitudinis. Cum autem finis ultimus non possit esse nisi unus, consequens est ut voluntas, quae possidet illud bonum, non possit quaerere aliud volitum principale. Hoc autem non impedit, quominus velit alia bona secundaria propter bonum principale ad quod ordinantur tamquam media ad finem, cum bona secundaria se habeant materialiter ad obiectum voluntatis, quia illud quod formaliter complet rationem voliti est finis, ex quo est ratio boni. Scite ergo S. Thomas huic difficultati occurrit, inquires: « Ex hoc quod voluntati divinae sufficit sua bonitas, non sequitur quod nihil aliud velit; sed quod nihil aliud vult, nisi ratione suae bonitatis. Sicut etiam intellectus divinus, licet sit perfectus ex hoc ipso quod essentiam divinam cognoscit, tamen in ea cognoscit alia » (1).

Oppon. 3.^o Velle divinum idem est ac eius esse. Atqui Deus non est aliud a se. Ergo non vult aliud a se.

Resp. Dist. mai. Velle divinum est eius esse, secundum rem, *Conc.* Secundum rationem intelligibilem seu modum significandi, *Neg. Conc. min. et Neg. cons.*

Explico. Licet in Deo omnia sint unum et idem cum suo purissimo essendi actu; nihilominus divina attributa distinguuntur virtualiter, seu ratione cum fundamento in re ab essentia et inter se. Haec autem virtualis distinctio sufficit omnino ad hoc ut quaedam vere affirmantur de Deo secundum unum attributum, et negentur secundum aliud. Sic dicimus, Deum intelligere per intellectum, et non intelligere per voluntatem, licet in Deo intellectus et voluntas non differant realiter. Quare cum habitudo ad aliquid per modum voliti non significetur per esse, sed denotetur per velle, sic recte dicimus, Deum velle aliud a se, licet non recte diceremus, Deum esse aliud a se. Audi Doctorem Angelicum: « Licet divinum velle sit eius esse secundum rem, tamen differt ratione secundum diversum modum intelligendi et significandi. In hoc enim quod dico, Deum esse, non importatur habitudo ad aliquid, sicut in hoc quod dico, Deum velle. Et ideo licet non sit aliquid aliud a se, vult tamen aliquid aliud a se » (2).

Oppon. 4.^o Si voluntas aliquid vult propter finem, habito fine, non amplius illud vult. Atqui Deus ab aeterno habet suam bonitatem, quae est eius finis. Ergo non vult alia a se.

(1) 1 p. q. 19, a. 2 ad 3.

(2) 1 p. loc. cit. ad 1.

Resp. Dist. mai. Voluntas, habito fine, non amplius vult quae sunt ad finem, si per ea finis seu bonum acquiritur, *Conc.* Si per ea finis seu bonum participatur ab aliis et manifestatur ipsis, *Neg. Conc. min. et Neg. cons.*

Explico. Uti iam superius notavimus, diverso modo voluntas creata ordinat media ad finem ac voluntas divina. Prima ita ordinat media ad finem, ut per ea consequatur finem seu bonum quod antea non possidebat, atque ideo, obtento fine, cessat voluntas mediorum. Contra divina voluntas hoc sensu vult alia propter suam bonitatem, quatenus ratione suae bonitatis aliis quamdam bonitatem largiatur, quae sit similitudo et participatio boni absoluti; ideoque voluntas eorum quae sunt ad finem non solum non cessat, quando habetur possessio finis, sed praecise procedit a possessione boni infiniti. Quia enim Deus est infinite dives in bonitate, ideo large diffundit eam in alios; unde, amando suam bonitatem, causat bonitatem aliorum. Hanc rationem sic paucis exponit S. Thomas: « Deus non ordinat creaturas in finem bonitatis suae, quasi per eas bonitatem suam assequatur; sed ut ipsae creaturae divina operatione similitudinem aliquam divinae bonitatis acquirant, quod esse non posset, nisi eo volente et faciente » (1).

Oppon. 5.º Ubi sunt plura volita, ibi est multiplex actus voluntatis. Atqui in Deo non est nisi unum velle. Ergo Deus non vult alia a se.

Resp. Dist. mai. Ubi sunt plura volita formaliter considerata, ibi est multiplex actus voluntatis, *Conc.* Ubi sunt plura volita materialiter considerata, ibi est multiplex actus voluntatis, *Neg. Conc. min. et Neg. cons.*

Explico. Cum actus potentiarum specificentur et distinguantur per obiectum formale, secundum quod ipsum determinat et movet potentiam operativam, unitas et multiplicitas actus dependet ab unitate vel multiplicitate obiecti formalis. Unde consequitur, unitatem actus posse componi cum multiplicitate obiecti materialis, quando plura obiecta materialia attinguntur sub unica ratione formali, secundum quam facultas movetur. Sic intellectus divinus unico actu omnia intelligit, quia movetur ad intelligendum a sua essentia, quae est forma intelligibilis repraesentans omnia. Sic etiam voluntas divina unico actu vult omnia, quia movetur ad volendum a sua bonitate, quae est ratio, cur Deus primario velit seipsum, et secundario velit alia a se; nam a divina bonitate res habent ut sint bonae.

(1) 1 *Sent. Dist. 45, q. 1, a. 2 ad 4.*

ARTICULUS III.

UTRUM DEUS OMNIA EX NECESSITATE VELIT (1).

QUAESTIO DETERMINATUR. Cum a nobis demonstratum sit, Deum eodem actu suae voluntatis velle seipsum et omnia alia a se diversa, ita tamen ut suam bonitatem velit primo et per se, alia vero velit secundario et ratione suae bonitatis; sponte sua occurrit quaestio discutienda, quae inquit, utrum Deus, qui necessario vult et amat suam bonitatem, necessario etiam velit alia, quae vult ratione suae bonitatis. Principio quidem non hic inquirimus, utrum actus divinae voluntatis, quo Deus vult alia a se, sit in se necessarius, sicut est necessarius actus quo Deus vult et amat suam bonitatem. Si quidem cum Deus omnia amet unico actu, qui non differt quicquam a sua essentia, plane consequitur, actum Dei volentis alia a se diversa, in se spectatum pollere eadem essendi necessitate, atque ipsa Dei essentia. Quam ad rem proprie ambigitur in praesenti controversia, utrum ille idem actus divinae voluntatis, qui dicit habitudinem necessariam ad divinam bonitatem, quae est eius obiectum principale et causa volendi alia, dicat etiam necessarium ordinem ad alia, quae Deus vult ratione suae bonitatis, et sunt eius obiectum secundarium. S. Thomas sic quaestionem determinat: « Divinum velle, necessitatem habere ex parte ipsius volentis et actus, indubitabiliter verum est; nam actio Dei est eius essentia, quam constat esse aeternam. Unde hoc in quaestione non ponitur; sed utrum velle ipsum necessitatem habeat per comparisonem ad volitum: quae quidem comparatio intelligitur, cum dicimus, Deum velle hoc vel illud: hoc enim quaerimus, cum quaerimus, utrum Deus de necessitate aliquid velit » (2).

Propositi problematis difficultas. Proposita quaestio proprie versatur circa divinam libertatem; nam si actio divinae voluntatis importat necessariam habitudinem ad omnia volita, tunc actum est de libertate divina; quod si ex adverso illa eadem actio Dei volentis dicat necessariam habitudinem ad volitum principale, nempe ad divinam bonitatem, et habitudinem non necessariam ad volita secundaria, nempe ad bona a Deo diversa, tunc in Deo habebitur perfectissima libertas, quae non importat contingentiam et potentialitatem ex parte actus voluntatis, sed contingentiam ex parte rerum a Deo volitarum. Cum autem in qualibet re, quae in controversiam venit, inquiri possit

(1) De hac re disserit S. THOMAS, 1 p. q. 19, a. 3; *Contra gent.* lib. I, cap. LXXX et seq.; *QQ. DD. De ver.* q. 23, a. 4; *De pol.* q. 3, a. 15.

(2) *QQ. DD. De ver.* q. 23, a. 4.